

EU-årsöversikt 2026

Aktuellt i EU från ett östgötskt perspektiv

Förord

Hösten 2016 satt jag och dåvarande medarbetare på EU-kontoret och funderade på hur vi kunde underlätta för våra östgötska kollegor att engagera sig ännu mer i och i godare tid i EU-samarbetet i de frågor som skulle komma att påverka Östergötland. En idé att göra någon form av sammanställning över de nya och pågående EU-initiativ från ett östgötskt perspektiv uppkom. Formen för sammanställningen stöttes och blöttes där vi funderade på om det skulle gå ut som ett långt mejl eller om vi snarare skulle satsa högre och till och med göra det till en trycksak. Beslutet landade i att vi gjorde en tryckt broschyr och tur var det för det visade sig finnas en större efterfrågan än vi kunnat räkna med. Utöver att formatet utvecklades och ambitionsnivån höjdes så blev det ganska snabbt klart att detta behövde bli ett årligt återkommande inslag. Sedan dess så har vi varje år funderat och utvecklat formatet på årsöversikten baserat på EU:s agenda och inspel från er läsare för att fortsätta hjälpa östgötar att lättast

möjligt kunna förstå vad på EU:s agenda som är viktigast för er att veta som är på gång.

När jag nu skriver dessa förord till den tionde (!) upplagan så passade jag på att bläddra igenom de tidigare upplagorna och det är svårt att inte slås av allt som hunnit hända sedan jag tog upp pennan för att skriva det allra första förordet. Hösten 2016 var vi (lyckligt!) ovetande om att de kommande nio åren skulle innebära med en pandemi, krig i närområdet och en geopolitisk situation som åtminstone inte jag själv kunnat förutspå för nio år sedan.

Och interna slitningar och stort tryck utifrån till trots puttrar EU-samarbetet på. Det finns ett engelskt uttryck som de senaste årens använts ofta för att beskriva hur EU fungerar och det är "muddle through" – EU-länderna håller trots allt ihop medan

de försöker hantera alla interna och externa utmaningar som ständigt verkar komma EU:s väg. Inför 2026 ser vi framför oss en fortsättning på 2025 års agenda där konkurrenskraft och säkerhet fortsätter att genomsyra hela samarbetet vilket innebär möjligheter och utmaningar för Östergötland.

Och trots att detta blir min sista årsöversikt så kommer kollegorna på EU-kontoret och i Regionhuset i Linköping fortsätta att stötta och guida er genom året och åren som kommer.

Trevlig läsning,
Isabelle

Generella förutsättningar

Både Europaparlamentet och EU-kommissionen var nyttillsatt när 2025 inleddes och under fjolåret gav deras nya sammansättningar avtryck i de politiska beslut som fattats. Det är framför allt en förenklingsagenda som dominerade året där flera stora lagstiftningar presenterats som syftat till att minska den administrativa bördan för EU:s aktörer. Detta ska i sin tur leda till att öka den europeiska konkurrenskraften, vilket är en prioritering som genomsyrat stora delar av EU:s arbete under året.

2025 var även ett år där geopolitiken fick stor påverkan på EU:s agenda och där stort fokus för EU-institutionerna och länderna varit på att hantera eller anpassa sig till de geopolitiska svängningarna. Det har dominerats av den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina och EU:s stöd för att främja Ukrainas förmåga att försvara sig. Kriget i Ukraina har även gjort att försvarsfrågan nu är något som prioriteras från länderna.

Det nya handelspolitiska läget som inte minst präglas av den amerikanska administrationens beslut att införa både generella och särskilda tullar på varor från EU-området skakade inte endast EU-ländernas ekonomier och den finansiella marknaden, utan gjorde även stora avtryck i den globala handelspolitiken. Det har inte minst inneburit ett förnyat intresse från EU-institutionernas sida att få till fler handelsavtal med andra delar av världen för att främja nya handelsförbindelser.

Långtidsbudgeten

Mot bakgrund av ovan nämnda förutsättningar presenterade EU-kommissionen den 16 juli sitt förslag till EU:s nästa långtidsbudget. Budgeten föreslås sträcka sig över sju år från 2028–2034 med en budget på knappt 2 000 miljarder euro men med ett totalt investeringsutrymme på drygt 1 800 miljarder euro, motsvarande 1,15% av EU:s samlade bruttonationalinkomst (BNI). Skillnaden mellan de två siffrorna beror på att EU påbörjar återbetalning av de medel EU-länderna gemensamt lånade för att stötta ekonomierna under pandemin.

Förslaget syftar till ett starkare Europa genom en ambitiösare budget med tydligt fokus på gemensamma europeiska prioriteringar och ett nytt sätt att använda EU-budgeten. Budgetförslaget utformas för att vara enklare och mer strategiskt och resultatnriktat för att möta framtida utmaningar inom säkerhet, konkurrenskraft, grön omställning och digitalisering. Förslaget omfattar en ökad flexibilitet mellan budgetposter, färre rubriker och finansieringsprogram, samt ett harmoniserat regelverk som underlättar tillgång till, och synergier mellan, fonder.

EU-kommissionen har lagt fram ett förslag med målet att stärka unionens strategiska suveränitet, konkurrenskraft och motståndskraft. Förslaget är ett svar på de geopolitiska förändringarna.

- **Försvar och säkerhet:** Förslaget har ett mycket starkt fokus på försvar och beredskap än tidigare. Delar av den nya Konkurrenskraftsfonden föreslås gå till att stärka försvarsindustrin och rymdteknik. Även medel inom de nya nationella och regionala partnerskapsplanerna ska kunna användas till försvarsrelaterade investeringar.
- **Forskning och innovation:** Budgeten för det stora forskningsprogrammet Horisont Europa föreslås nästan fördubblas och kompletteras med den nya Konkurrenskraftsfonden, vilket visar på en tydlig satsning på att stärka EU:s position inom forskning och innovation.

- **Ren och digital omställning:** Både den nya Konkurrenskraftsfonden och de nationella partnerskapsplanerna har som mål att driva på den rena och digitala omställningen. Totalt föreslås 35 procent av budgeten gå till insatser inom klimat- och miljöområdet.

Förslaget innebär även stora förändringar i budgetens struktur. Dessa ska enligt EU-kommissionens bedömning leda till en mer strategisk och effektiv budget.

- **Förenkling:** Ett av de uttalade målen med den nya strukturen är att göra det enklare för företag, regioner och medborgare att få tillgång till EU-finansiering genom färre och mer enhetliga program.
- **Flexibilitet:** Genom sammanslagningen av program och fonder ska det även bli lättare att styra om medel under programperiodens gång för att svara upp mot nya situationer eller nya politiska prioriteringar. En ökad andel av budgeten föreslås att behållas fri för att användas vid uppkomna behov.
- **Centralisering:** EU-kommissionens strävan efter att effektivisera EU-budgeten omfattar även en starkare styrning av hur medlen används. Förslaget innebär bland annat en tydligare styrning av prioriteringar från EU-kommissionen samt att landkuverten centraliserar beslutsfattande från lokal och regional nivå till nationell.
- **Reformer och prestationsbaserad modell:** Utbetalning av medel från EU-budgeten föreslås kopplas närmare genomförande av reformer, det kommer gälla oavsett vilket program eller fond EU-medlen kommer från. För utbetalning av medel ska en prestationsbaserad utbetalningsmodell användas där utbetalningar görs avhängda av att mottagaren uppnår milstolpar jämfört med den mer kostnadsbaserade modellen som används i stor utsträckning under den nuvarande programperioden.

Sammanhållningspolitik

EU:s sammanhållningspolitik syftar till att främja territoriell, ekonomisk och social sammanhållning mellan EU:s regioner. Implementeringen av politiken genomförs främst genom de europeiska struktur- och investeringsfonderna och dessa programmeras och implementeras av regionerna. Medlen är mycket viktiga för att främja regional utveckling och för Östra Mellansveriges fem län (Östergötland, Sörmland, Uppsala, Västmanland och Örebro) uppgår stödet till 200 miljoner SEK per år. Detta är mer än stödet från nationell nivå.

I EU-kommissionens förslag till en ny långtidsbudget föreslås också stora förändringar för sammanhållningspolitiken från år 2028. Samtliga fonder som hanteras med delad förvaltning, där bland annat sammanhållningspolitiken och jordbrukspolitiken ingår, ska samlas inom så kallade nationella kuvert. Detta innebär att varje land kommer få en summa pengar, i Sveriges fall 10,3 miljarder euro, för att nå de fem allmänna mål som föreslås för de nationella kuverten vilka är:

- minska regionala obalanser i unionen och eftersläpningen i de minst gynnade regionerna och främja europeiskt territoriellt samarbete, inklusive stöd till projekt inom miljöområdet och transeuropeiska transportnät,
- stödja kvalitativ sysselsättning, utbildning och kompetens samt social inkludering liksom att bidra till en socialt rättvis omställning till klimatneutralitet,
- stödja genomförandet av unionens gemensamma jordbrukspolitik,
- stödja genomförandet av unionens gemensamma fiskeripolitik och
- skydda och stärka demokratin i unionen och upprätthålla unionens värden.

För att uppnå målen ska länderna upprätta så kallade nationella och regionala partnerskapsplaner vilka enligt EU-kommissionen syftar till att ge medlemsländerna flexibilitet att hantera sina specifika utmaningar och prioriteringar. De ska omfatta både investeringar och reformer och kommer vara prestationsbaserade vilket innebär att utbetalningar från EU-kommissionen till medlemslandet sker när uppsatta mål och delmål nås.

Enligt förslaget ska de nationella och regionala partnerskapsplanerna utformas och genomföras i enlighet med partnerskapsprincipen med medverkan av regional och lokal nivå. Planerna ska kunna delas in i kapitel, både innehållsmässigt och geografiskt. Detta är dock valbart och det är upp till nationell nivå att bestämma om så ska ske.

Typen av insatser som kan stödjas har blivit fler där exempelvis stöd för att tillgängliggöra överkomliga bostäder samt försvarsinsatser finns med. Däremot lyfts inte konkurrenskraft, innovation

eller små- och medelstora företags roll fram på samma sätt som innan. Inte heller smart specialisering har en framträdande roll.

Region Östergötland har bedrivit påverkansarbete inför EU-kommissionens förslag både mot EU-kommissionen och nationell nivå under 2025. På europeisk nivå sker påverkansarbetet främst via Region Östergötlands medlemskap i nätverket CPMR. På nationell nivå sker påverkansarbetet gentemot regeringen via SKR:s arbete. Efter att förslaget om framtidens långtidsbudget och sammanhållningspolitik presenterades har detta analyserats och två remissvar har tagits fram. Detta arbete har gjorts i samarbete med andra regioner, inte minst svenska, och regionens remissvar har tagit avstamp i den politiskt beslutade positionen för Östra Mellansverige. Arbetet kommer fortsätta under 2026 där en reviderad politisk position för Östra Mellansverige väntas och påverkansarbete mot Europaparlamentet och den svenska regeringen intensifieras.

Hälso- och sjukvård

Flera av de lagstiftningsförslag på hälso- och sjukvårdsområdet som presenterats på EU-nivån under de senaste åren är aktuella att följa även under 2026. En av de frågor som Region Östergötland bevakat särskilt de senaste åren är revideringen av EU:s allmänna läkemedelslagstiftning där en preliminär överenskommelse mellan institutionerna nåddes i slutet av 2025. Detta är relevant för Region Östergötland då de svenska förutsättningarna i stor utsträckning bestäms av EU-lagstiftningen och påverkar inte minst kostnaderna för upphandling av läkemedel.

De senaste åren har Region Östergötland tillsammans med SKR och ett fåtal andra svenska regioner varit aktiva i att forma Europaparlamentets och den svenska regeringens position. När det formella beslutet av lagstiftningen tas, vilket beräknas bli i början av 2026, så ska justeringar i svensk lagstiftning och förberedelser inför att de nya reglerna blir tillämpliga göras. Det kommer därför vara av vikt för regionen att fortsatt vara engagerad i processen.

Under 2025 presenterade EU-kommissionen dessutom ett nytt lagstiftningsförslag specifikt för kritiska läkemedel. Lagstiftningen syftar till att komplettera den reviderade allmänna läkemedelslagstiftningen, men med fokus på att säkra tillgången på kritiska läkemedel för EU:s invånare. Även denna lagstiftning bedöms vara av stor relevans för Region Östergötland och är prioriterad i EU-kontorets bevakning. Under 2025 genomfördes gemensamma påverkansinsatser med SKR och andra regioner mot Europaparlamentet. Rådet och Europaparlamentet förväntas vara redo att påbörja förhandlingarna under början av 2026 med en förhoppning om att en överenskommelse kan nås under året.

EU-kommissionen aviserade i sitt arbetsprogram för 2026 att

den under det andra kvartalet kommer presentera ett förslag på ett reviderat ramverk för upphandling. Denna revidering kommer få stor påverkan på samtliga upphandlande aktörer då EU:s

lagstiftning formar våra svenska lagar såsom Lagen om Offentlig Upphandling (LOU). Gemensamma påverkansinsatser, främst tillsammans med SKR och andra regioner, kommer vara aktuellt.

Den under förra året nämnda biotekniska lagstiftningen presenterades under det tredje kvartalet 2025 och denna kommer bland annat inkludera kliniska försök varför den är av vikt för regionen att följa. Ett globalt initiativ för hälsoresiliens kommer också

presenteras, detta under 2026 års första halvår, och kommer bygga vidare på den plan för att stärka beredskapen inom EU inför gränshotande hälsokriser, som presenterades i slutet av 2025.

Övriga pågående initiativ såsom implementering av EU:s cancerplan, införlivande av lagstiftningen om ett europeiskt hälsodatområde samt EU-finansiering på hälso- och sjukvårdsområdet kommer fortgå. Dessa initiativ erbjuder möjligheter för, men kan även ställa krav på, Region Östergötlands verksamhet varför det är viktigt att fortsätta bevaka dessa.

Tillväxt

En av de stora prioriteringarna för EU-kommissionen är unionens konkurrenskraft och flera av de initiativ som presenterats under 2025 som syftar till att förbättra konkurrenskraften är av intresse för Östergötland. Fler initiativ för att uppnå bättre konkurrenskraft väntas under 2026 där bland annat ett initiativ om en 28:e regim ska presenteras. Med denna avser EU-kommissionen att skapa ett enhetligt regelverk för framför allt innovativa företag att agera på den inre marknaden i stället för de olika regelverken i EU:s 27 medlemsländer.

EU-kommissionen väntas även presentera en rättsakt specifikt riktad mot att skapa ett innovationsvänligt företagsklimat och en för att stärka det europeiska forskningsområdet. Många andra initiativ är direkt riktade mot områden som stämmer väl överens med Östergötlands regionala styrkeområden så som AI, kvantteknik, avancerade material och cirkulär ekonomi.

Region Östergötland har tillsammans med övriga regioner i Östra Mellansverige genomfört projektet EUforREAL för att stärka regionerna och dess aktörer i innovationsekosystemet att bli mer aktiva på den europeiska arenan. En fortsättning på detta projekt är nu på gång genom det påföljande projektet Connect-2Europe. För Region Östergötlands del riktar sig insatserna inom detta projekt mot att möjliggöra för våra innovationsaktörer att delta i EU-finansierade projekt.

Givet omvärldsläget är frågor kring försvar och motståndskraft högt på agendan. I Östergötland har vi en stark och innovativ försvarsindustri. EU-kommissionen släppte nyligen en plan för att stärka den europeiska försvarsindustrin med stort fokus på innovation samt små och medelstora företag. Flera av initiativen kommer genomföras under 2026.

EU-kommissionens förslag till nästa långtidsbudget för åren 2028 – 2034 innehåller stora förändringar för flera innovationsfrämjande instrument. Det gäller bland annat förändringar för

de regionala utvecklingsmedlen inom sammanhållningspolitiken (vilket du kan läsa mer om under rubriken ”Sammanhållningspolitiken”) och de sektorsspecifika programmen som föreslås att slås samman till en gemensam så kallad europeisk Konkurrenskraftsfond. Ramprogrammet för forskning och innovation finns dock kvar som ett fristående program men nära sammankopplat med den föreslagna konkurrenskraftsfonden. EU-kontoret kommer under 2026 fortsätta bevaka utformningen av nästa långtidsbudget och vilka möjligheter som kommer finnas för östgötska aktörer under nästa programperiod.

Energi, klimat och miljö

Till 2050 ska EU vara klimatneutralt, detta enligt unionens klimatlag som även anger delmålet om att minska utsläppen med 55 procent till 2030. Nyligen antogs även nästa delmål där det slås fast att utsläppen ska minska med 90 procent till år 2040. Förslaget om 90 procents utsläppsminskning stötte på kritik, både från de som tyckte förslaget var för ambitiöst och från de som ansåg att det inte var ambitiöst nog. För att nå 2040-målet kommer EU-kommissionen ta fram ett paket med åtgärder, något som väntas under 2026. Många av åtgärderna för att minska utsläppen i unionen förväntas handla om att möjliggöra för den europeiska industrin att ställa om. Detta gör att de gröna frågorna kopplas nära samman med de tillväxtfräm-

jande åtgärderna. Ett av Östergötlands regionala styrkeområden är hållbara systemlösningar och miljöteknik där cirkulär ekonomi utgör en del. EU-kommissionens förslag till rättsakt om den cirkulära ekonomin väntas under 2026, där Region Östergötland bidragit med inspel till EU-kommissionens arbete.

På energiområdet har stort fokus legat på att minska medlemsländernas beroende av rysk olja och gas sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022. Detta har genomförts både genom att minska och delvis förbjuda olje- och gasimport från Ryssland, diversifiera leverantörerna och minska beroendet av fossila bränslen. Ett antal förslag ligger i pipelinen för 2026, bland annat ett paket av åtgärder för att stärka den europeiska energunionen bestående av inrättandet av en ram för energieffektivisering och en ram för förnybar energi samt ett initiativ kopplat till koldioxidinfrastruktur och koldioxidmarknader. Det planeras även för en handlingsplan för ökad elektrifiering inklusive en strategi för uppvärmning och nedkylning samt en översyn av den rättsliga ramen för energitrygghet. Samtidigt fortskrider arbetet med tidigare presenterade initiativ som given för ren industri och handlingsplanen för överkomliga energipriser.

Transport

En av de transportkorridorer som pekas ut i förordningen om ett transeuropeiskt transportnätverk (TEN-T) går rakt genom Östergötland. Korridoren sträcker sig från Medelhavet till norra Skandinavien och i Östergötland återfinns delar av både stomnätets väg och järnvägssträckning. Linköping och Norrköping pekas ut som urbana knutpunkter där byten mellan olika transportslag ska möjliggöras och Norrköpings hamn finns med på det övergripande nätet. TEN-T förordningen fungerar många gånger som en bas och har stor påverkan på andra transportinitiativ, så som förslaget till transportfinansiering i nästa långtidsbudget, planen för höghastighetståg och underlättande av militär mobilitet.

Under 2025 presenterade EU-kommissionen sitt förslag till nästa långtidsbudget som sträcker sig mellan 2028 – 2034. EU-kommissionen föreslår en kraftig ökning av anslagen för investeringar i transportinfrastruktur under nästa budgetperiod. Totalt avsätts 81 miljarder euro varav 17,7 miljarder euro ska gå till insatser för militär mobilitet. Utöver militär mobilitet föreslår EU-kommissionen att satsningar ska genomföras kopplat till gränsöverskridande infrastruktur, insatser för minskade utsläpp och smarta, hållbara, motståndskraftiga transportnät samt kopplingar till länder utanför EU. Region Östergötland ser med oro på avsaknaden av ett systemperspektiv och att investeringar i nationella objekt och urbana knutpunkter lyser med sin frånvaro.

Dessa insatser är ofta avgörande för att bygga bort flaskhalsar så att hela transportsystemet fungerar sömlöst. I december enades medlemsländerna om sin förhandlingsposition och under 2026 väntas Europaparlamentet göra detsamma. EU-kontoret kommer aktivt bevaka Östergötlands intressen i processen.

Att koppla samman Europas huvudstäder och storstäder med höghastighetståg, det vill säga 200 km/h, är en ambition som EU-kommissionen presenterade med sin nya plan för höghastighetsjärnväg. I den sätts ambitionen att resan mellan Stockholm och Köpenhamn ska ta 4 timmar jämfört med dagens 5 timmar och 45 minuter. EU-kommissionen lägger i planen fram ett antal åtgärder för att stärka den europeiska järnvägen och järnvägssektorn som ska presenteras eller genomföras under framför allt 2026. Där ingår bland annat ny lagstiftning för att förenkla biljettköp via digitala plattformar.

Socialpolitik/kompetensförsörjning

Under 2025 har EU tagit flera steg för att fördjupa arbetet med den europeiska pelaren för sociala rättigheter, bland annat genom det fortsatta arbetet med en uppdaterad handlingsplan och en bredare pakt för att stärka dialogen med arbetsmarknadens parter. Fokus ligger på att göra den gröna och digitala

omställningen mer inkluderande, med goda arbetsvillkor, social trygghet och möjlighet till kompetensutveckling genom hela arbetslivet. Parallellt har kompetensunionen konkretiserats ytterligare, med insatser för livslångt lärande, yrkesutbildning, förbättrat erkännande av kvalifikationer och en ny strategisk plan för STEM-områden. STEM är en samlingsbeteckning för utbildningar inom naturvetenskap, teknik, matematik och ingenjörsvetenskap. Arbetet har även kopplats närmare EU:s industripolitik för att möta arbetskraftsbrist inom energiomställning och samhällsviktig teknik.

Ett av de stora initiativen som kommer behandlas under 2026 är förslaget till en ny europeisk socialfond för budgetperioden 2028–2034, där förslag pekar på ett fortsatt fokus på anställningsbarhet, kompetensförsörjning, social inkludering och stöd vid omställning mellan yrken. Fonden förväntas bli en av hörnstenarna i nästa långtidsbudget och knytas tätt till målen i den sociala pelaren.

2026 väntas bli ett år med fokus på implementering givet kommissionens plan i arbetsprogrammet. EU-kommissionen aviserar bland annat lagen om arbetstillfällen av hög kvalitet samt ett paket för rättvis arbetskraftsrörlighet, inklusive ett europeiskt socialförsäkringspass, stärkt samarbete via den europeiska arbetsmarknadsmyndigheten och nya verktyg för portabla och verifierbara kompetenser. Därtill planeras ett utbildningspaket som ska stärka grundläggande och digitala färdigheter, särskilt bland unga, samt nya initiativ mot fattigdom och för att bredda den europeiska barn-garantin. Den europeiska barngarantin är ett EU-initiativ som ska säkerställa att alla barn i utsatthet får tillgång till grundläggande tjänster som utbildning, vård och bostad.

För Region Östergötland innebär utvecklingen både möjligheter och utmaningar. EU-medel erbjuder fortsatt finansiella möjligheter för utvecklingen av kompetensförsörjning och social inkludering i regionen, och det kommande arbetet med utformningen av nästa långtidsbudget under 2026 blir därför viktigt att följa och påverka där det är möjligt.

Kontakt

Du har precis läst den tionde upplagan av EU-kontorets EU-årsöversikt. Hör gärna av dig till oss om du vill ha mer detaljerad information eller hjälp att gå vidare med en specifik sakfråga som du kan ha nytta av i ditt arbete.

Hugo Lindahl

Strateg EU-frågor
Region Östergötlands EU-kontor
hugo.lindahl@regionostergotland.se

Hampuz Cederlind

Handläggare internationell samverkan
Region Östergötlands EU-kontor
hampuz.cederlind@regionostergotland.se

